

A király-ország.

A társaságra született embereknek sokasága, természeti által ösztönöztetik reá, hogy minden uralkodó erő és hatalom felett magának a királyt válassza. De ennek is terhe levén, némely nemzetek más értelemre mennek. „Ne legyen, mond, egy király, mert sokat kér és szabadon parancsol. Tegyük inkább százat; de királynak egyet se nevezzünk, csak bírácoknak hívjuk őket, Hadd szolgáljon akadályára egyik a másikának.“

Az uralkodó hatalmat bírácoknak bocsátják kezekbe, kik közzül a polgárok úton, útfélen és társaságban mindeniket csak úgy nézik, mint magokat. „Igy la; mondanak továbbá, „ne legyenek ő kegyelmek oly nagy méltósággal és hatalommal felettünk!“

De a külön-külön mindenikkel egyforma polgárok tanácsházba gyűlve megegyezett akarattal királyi hatalommal parancsolnak. Hol ez, hol az, itt-ott ellent áll s felütik. Micsoda? kérdik bosszankodva; ő kegyelmek csak olyan uramék, mint mi, oly hatalommal nékünk ne parancsoljanak! A királyi tanács csak azzá változik, a mivé a király. Meghasonlik véle a népnek értelme, igazsága, java. A tanács is beszél, a nép is; mely lármában tüzet kiki a maga fazeka körül piszkálja. A nép fellázad. Tanácsának parancsolatját megveti. Ellensége támad; rá jön; megveri; lakását felégeti, vagyonába zsákmányt vet; gyermekeit lánczra

hánya; rabúl viszi. Megérik s kinézik, hogy a királyi hatalom ellen vett makacsság, szó nem fogadás, mennyi veszedelemmel és gyalázzattal fizettetik. Látják, hogy a harag örökké eszetlen. Ennek eleit kívánván venni, oda gondolnak, hogy ha eszetlenkednének is, ne legyen módjuk magukat elveszteni. E szerint oly erőt, hatalmat állítanak lábra, mely által az, ki kezére kapja, mindenhatóvá levén, vehessen, ölhessen mindent, az ellentállás pedig ne legyen egyéb rettegésnél és földre borúlt esedezésnél. Hanem a szabadság vére hullásának e sem vehetvén eleit, unalomba, megvettezésbe jön. Minden módot elkövetnek, hogy a királytulmentől messzebb távozzanak; és ugyanazon módok által közelítenek hozzá mindég jobban-jobban. Maguk a szabadságot óltalmazó hazafiak esküsznek össze a szabadság ellen, hogy hazájoknak királyi erejét kezekre keríthessék. Mindaddig úzik, kergetik a királyságot, hogy végre magok közt felállítják. Azaz egy személyre függesztik.

Az ország királyi hatalmába rejtezik; a király pedig a maga testébe ülepedik meg, honnan ereje annak részeire kiterjed. Minden uralkodó hatalmat az az ország szül, melynek felibe állítatik. Mikor a nemzet egy személyre függeszti, azt teszi általa az országnak képévé és vezérlő okosságává. Lehetetlen azontúl ötlet a maga testétül megkülömböztetni, ha maga nem kívánja magát annak ellenébe szegezni. Már mivel a király az országnak törvénye, méltósága, szentsége és hatalma, önként következik ezen igazság, hogy erő s hatalom hatalma felett semmiféle ne lehessen.

Akárminsoda renden levő halandók lakozzanak a nemzet kebelében, csakugyan ellene-mondhatatlan igazság, hogy mindenkor ők vannak az országban és nem

az ország ő benne. Lehetetlen a tagnak az egész testnél többet, sem nagyobbbat mutatni; valaki pedig nem ország, mind az tagnak marad. Már a királynak személye, az ország hatalma lévén, hogy találtathasson az országában más ország, melynek hatalma lehessen az ő országos hatalma felett. Micsoda nemzet csinál magának olyan törvényt, hogy uralkodó hatalma felibe, uralkodó hatalmat állítson az Istenen kívül? Úgy mint-ha a természet ugyanazon egy testre, két okoskodó főben, kettős lélekkel, kettős akaratot adna, hogy ez által magok közt örökös ellenkezésre jövéen, testeket elveszessék, melynek vezérlésére rendeltettek. Mentül több kifogás találtatik az országnak királyi hatalmában, annak törvényes állása is annál hibásabb. A hol egy polgári személynek szabadság adatik, akármely dologban is úgy ítélni, mint az országgló székeknek, az igazság általa szenvedésbe jön. Minden tagnak törvény alá kell zárattatni, hogy az egész test légyen általa erős és egészséges; nem találván maga körül magátul elszakadozott és ellene hadarászó tagokat.

Az országgló értelem ellen, minden benne országglást mutató más értelem, szentségtörés. Ha maga szerez magában magával ellenkező és erejéhez hasonlító birói széket egyes tagjában, maga ellen hibázik. * Micsoda dologban adhassa az ország törvénye egy tagjának azt a hatalmat, a mi egyedül őtet illeti?

Ha az ellenem panaszlókra nézve, bírónak tétetem a magam ügyében, oda jutok, hogy minden dologban

* *Jegyzés.* Az a birói szabadság, hogy az egyes polgár az egyes polgárt, életében halálában ítélhesse, minden országgló értelemben rémitő csudát mutat. Az a szék, melynek ereje szerrint a magam ügyében tétetem ítélő bírónak, megmaradván panaszló félnek is, az igazságnak orcza-pirúlást okoz.

örökké az igazságom álljon meg, vagy kénytelen leszek törvényes ítélet-tételem által kimondani, hogy igazságtalan vagyok. Micsoda megaláztatás lenne, eltökélt hamisságomnak magam ellen való kimondása, az ítélő széken? Arra kell hát törekednem, hogy mindig igazságom legyen ítéletemben, akármely hamis a cselekedetem. Micsoda kényszerítő mód az ellenem kitett panasznak elnyomattatására? Vagy hinnem kell, hogy cselekedeteimben csálhatatlan vagyok, mely feltételt bennem az emberi erőtelenség meg nem szenved. Magam ellen is ezerszer hibázva, hogy legyek mások iránt hiba nélkül való?

Az országnak személyében, azaz a királyban két akarat található; egyik az országé, a másik a magáé, mert személyében ember, hivatalában ország. Itt fedeztetik fel az a viszontagság, mely az embert a királynak ellenébe állatta és egymással küszködtette, úgy mint az érzékenység szokott az értelem világgal csatázni. Most e dologban a királynak különös tetszése úgy akar, mint ember; majd más esetben az ország akaratjával akar, mint uralkodó. Megesett, hogy némely király az országnak közakarátját, azaz közjavát, boldogságát, személyes tetszése alá vetette, mely szerint országoló akaratját, különös akaratja vitte, és nem amazt, a hogy lenni kellett volna. Mikor a király különös nevének, kedvének, nyereségének, bosszúállásának teszen a nép vérével áldozatot, akkor soha sem úgy akar, mint ország; hanem mint maga, és csak ember. Nagy Sándor nem Macedóniának közjaváért dúlta a világot, népének akaratjából, hanem ezekben dolgait úgy akarta, mint dicsőségre vágyakodó ember, mely akaratja hazájának boldogságával, nyugodalommal ellenkezően, az országoló akaratnak is ellenére volt.

De ő királyi akaratjának, emberi vágyódását elibe tévén, ezt követte.

Ez esetben már a jön kérdőre, ha megszenvedheti-e az emberi természet, hogy mihelyt valamely halandó királyi székbe ül, különös emberi magából kiköltözzön, mely szerint érzékenysége és annak kivánsága minden dologban királyi, azaz országoló akarat legyen, maga pedig mint ember, semmit se akarjon?

Az embert hijába helyhezteted ezer trónusra, mert mindezeknek tetején is csak ember marad. Már ha embereknek kell uralkodni, a királyság is természet szerint való, így a hogy van. Ha mi közönséges lakosok a királyoktól tökéletességet kívánunk, miért nem ők is mi tőlünk? Mihelyt az ország hivatalára választott emberek közül a kötelesség leple alatt senki sehol ragadozni nem fog, és a közjót, peres igazságot senki közülünk pénzen adni nem fogja; személyes sérelmekért is hivatalbéli hatalmokkal másokon bosszút nem állanak stb., a királyok is megfogadják, hogy mindjárt angyalokká változnak. De míg tökéletlen szolgálkat szemlélnek hatalmok alatt, addig oly jóssággal nem bírhatnak, mert tökéletességek szolgálna nekik hibául, nem büntethetvén a miatt a gonoszt, mely büntetés csaknem egyedül teszi az országot bátorságba. Tehát elébb az embereknek kell tökéletesekké lenni, azután jönnek a királyok, kik tökéletességeket annyival inkább el nem kerülhetnék, hogy emberek, és ennél fogva nekik is arra kellene menni.

Az uralkodókat azzal magasztalni, menteni, hogy mindennel szabadok és sehol, sehogy se hibáznak, szemtelenség, esztlenség. Mintha igazságoknak szüksége volna rá, hogy hazugsággal támogassák; vagy elhinnék az emberek, hogy cselekedeteiben a legkegyetlenebb

uralkodónak is igazsága van? Végre hogy Kaligula csak olyan volt, mint Aurelius? Nincs a királyi hivatalnak hazug hízkelésre szüksége, hogy magát az által tartsa fen. Kötelességének, szolgálatjának elkerülhetetlen szüksége az emberi társaságnak természetébe van ültetve. A királyi hivatalnak Isten, világ a szerzője és természet a fundamentoma. Micsoda ország lehet királyi hatalom és hivatal nélkül? Ahol vannak Róma, Karthágó, Athénás stb. Igaz az, hogy a római tanácsot királyi néven nem nevezték, de nem volt-e kezénél a királyi hatalom? nem parancsolt úgy, a hogy tetszett és körülállásai magával hozták? A királyi hivatal a tanácsban csak annyi hibát ejt, sőt többet mint egy embernél. Micsoda királyság ontott annyi vért, mint a római tanács? Melyik király választott hivatalra fenébb, kegyetlenebb és érdemetlenebb embereket, mint ők? Róma Tarkvinust magából kiűzte, de a királyi hatalmat magának megtartotta, melylyel szüntelen való visszaélésben volt. Ha Róma királyait eleitül fogva megtartja vala, hihető, hogy most is azok uralkodnának benne és nem gyaláztatott volna neve Nérókkal, Kaligulákkal, kiket a birodalomnak véghetetlen nagysága, kincse, hatalma és a szüntelen vérengező szabadságnak kegyetlen vitézei szültek. Az örökké tartó öldöklés, rablás a rómaiakat vérszomjú tigrisekké tették. Emberség, igazság, szánakozás náluk mind semmivé lettek. Prédán nevelt fiai meg is fizettek nekik végre érdemek szerint.

Némelyek azt tartják, hogy a község, a hol hazája törvénye azt reá bizza, érdemesebb embereket választ hivatalra, mint valaki más egyedül, kit reménykedéssel, adománynyal, hamis tudósítással rongálni lehet. Hát a község hogy tesz? Kiki atyafiát, rokonát,

barátját, annak gyermekét, szolgáját, evő-ivó pajtását kívánja hivatalra voksolni, ha külömben hóltostoba és erkölcsében fene bestia volna is. Annyi ember közt, annyiféle egymással ellenkező cél, nyereség, szándék, irigység, szerencsekeresés, maga megbosszúlására való törekedés, a mit a közjónak mindég elébe tesznek. Mindezek az ögyvelgő község nevetséges választásában a legrémítőbb csudákat szülik. Egymást trucz-czolja, magát hánytatja, lábújhegyen igyekezik felfelé ágaskodni, hogy fejét a többi felett kinyujthassa. A többi mind ellene támad és földre pofozzák alá, rajta nevetve. Micsoda rend, micsoda egyenesség? A választás csaknem ököl és pofff-ütközettel készül meg, melynek fordulásai közt nincs ember, kit kölcsönben ne gyaláznának, össze-vissza fogván reá mindent, valami csak kisebbségére szolgálhat. Úgy látszik, hogyha királyunk nem volna, csak magunktul függve, sok ilyen választásokban agyon ütéssel is voksolnának. Nem csak oda kell hát szemeinket függeszteni, hogy: *Né! a királyok mint hibáznak!* hanem tekintsük azt is, hogy mi mit csinálunk. A nép mindég maga felül állatja az igazságot, mert mi azokrul könyveket irunk, de a királyok nem irnak, noha felelhetnének, mert elég lenne mit.

Teljes lehetetlenség az emberi nemzetnek sorsát úgy intézni, hogy magát a királyi hatalom alul kivehesse. Ha sok embernek adják kezébe, annál több veszedelmet szül.* Hányszor változtatták a királyságot

* *Jegyzés.* A francia nemzetnek is volt szerencséje, oly uralkodó directorokat választani, kik hazájukat kótya-vetyére tették ki. Kiket e miatt el kellett törölni, hogy helyettek egy consul parancsoljon, jobban mint ő előtte Lajos király parancsolt.

időrül-időre itt s ott? Mindenütt vesztettek véle, és a hosszas vesződés, pusztulás, vérontás után csakugyan királyok alatt kellett megnyúgodni. De azt is ritkán érdemlik az emberek, hogy jámbor urok legyen, ne hogy mind uralkodjanak.

Ha semmit nem csinálna a király egyebet, csak székiben ülne, hogy az ország nagy emberei a felső hatalmon, hiren, dicsőségen kapkodván, hazájoknak népét részekre ne szakgassák, mindnyájukat vérbe kevervén és ez által pusztulást, rablást, közönséges öldöklést okozván; csak egyedül ezért is, mondom, érdeme megbecsülhetetlen volna. Látom az irigység és tekintetre való tüzes vágyódás, micsoda agyarkodást mutat az emberekben egymásra. Őrizzen a gondviselés sorsunknak véres sebeitül, ha az a királyi hatalom bástyái közzé nem volna záratva.

Én az emberekhez nem bízom és őket fene állatoknak nézem magok ellen. Ha község uralkodik, benne hogy lenni nem tudsz. Ha mértékletes, okos, igaz ember vagy, azért űznek számkivetésre, hogy névvel őket miért haladtad meg. Hogy jobban-jobban hiresedve, hatalmasodva, uralkodni fogsz végre rajtok; ha erőtelen vagy ellenben, láb alatt tapodnak, mert védelem nélkül sinlesz köztök. Nincsen bolondabb és vesztebb értelem tehát, mint a király ellen támadni, mivel a legvéresebb veszedelmek után is csak oda kell vissza térni örökké.*

* *Jegyzés.* Franciaország a királyát eltörlötte, attul fogva vérét ontani, vagyonát költeni meg nem szünhetik; ezt hozzá tévén, hogy a conzul királyi hatalommal parancsol, ha törvény által van is. Azomban a conzul ellen való összeesküvések a hazába, minden érdemeinek trucczára is, soha meg nem szünnek. Bonapárte halála haza hívhatja még az árteziai hertzeget. Mi lesz a nyereség?

Nem lehet oly hibás uralkodó most már, kivált Európában, melynek terhét ezerszer könnyebben és több megelégedéssel ne lehessen viselni, mint belső háborút és a nagyra vágyakodó polgároknak vérengzését. Az ember teljes szabadságban fenevad Úgy nyugszik ha kötve van. Valamint testünkben az értelmnek világa ösztöneinket megköti, hogy vaktában ne rohanjon mindennek, úgy kell az országoló és királyi hatalomnak is a maga embereit főről-főre megkötni,* hogy a társaságot ne vérezzék és megzabolázott indulataik közt nyughassanak. Legyen, ha a királyban kétféle akarat van is, melyek közt a magáé az országának néha felibe megyen: de a hivatalra választott polgároknak is szinte úgy kétféle akaratjuk van. Egyik a közjó, másik a maga házi szerencséje és gazdagulása. Hát itt nem többször hág elébe a magam haszna, a birói akaratnak, mint ő ennek? Hány hivatalbéli ember találthatik a társaságban, ki személyes nyereségét, hivatalbéli dolgának elébe ne tegye? Nincs oly hivatal, mely rangjához tett fizetését esztendőnként el ne költhesse. Mennyi ház gazdagodik meg mégis, többet adván ki hivatala miatt minden esztendőben, mint annak viseléséért kezébe fizetnek? Honnan? Igazságbul gyűl? Mennyi emberek viseltek hivatalt e földön, kiket tisztességes haramiáknak mondhatunk. Mindezekre nézve a királyi hibáknak a szolgál mentségül, hogy mi hibásabbak vagyunk a magunkéiban.

Micsoda küszködést nem követ el a királyi hata-

* Generalis Móró maga, az első konzul ellen hitzegés és árulásba találtatott, mely büne miatt elfogattatván, tömlőczre vettetett. Így tesznek a hatalmas emberek a republikában, nem szenvedhetvén a polgártársak alatt levő függést. Király kell, és hihető, nemsokára Verszailban is lesz.

lom, hogy a gonoszságot törje, meggátolja. De mégis lehetetlen a társaságban oly részre fordulnod arcczal, hogy ott erőszak, húzás, csalás, titkos ragadozás ne akadjanak szemed elébe a több jobb dolgok közt azokkal előgyeledve. Minden törvényének, emberségének, okosságának, bölcsességének, szép manérjának trucczára, az embernél fenébb állat a természetben egy sincs. Legalább a farkas a maga fájában nem ragadoz, de az ember magát pusztítja és öldökli. Mert az a természeti és *világa így megyen.*

